

رجانی، احمدعلی، ۱۳۱۲ -
 اسناد سخن می‌گویند. مجموعه کامل اسناد سری مربوط به رویدادها در روابط خارجی
 ایران با ایالات متحده و انگلستان در دوران نهضت ملی ایران (۱۹۵۴-۱۹۵۱) (مشمول بر
 ۵۰۸ سند رسمی بکلی سری و سری) در معرفی و بیان اهمیت اسناد این مجموعه فخرالدین
 عظیمی: پیشگفتار جهانگیر حق شناس؛ پژوهش و برگردان احمدعلی رجانی، مهین سروری
 (رجانی). - تهران: قلم، ۱۳۸۲.

(ج. ۱) ISBN: 964-316-131-5

(ج. ۲) ISBN: 964-316-133-1

ج. ۲ (۱۶۸۳ ص): مصور، عکس.

(شابک دوره) ISBN: 964-316-132-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه.

۱. نفت -- مناقشات ایران و انگلیس، ۱۳۳۰-۱۳۳۳. ۲. مصدق، محمد، ۱۲۶۱-۱۳۴۵.
 ۳. نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- ملی شدن. ۴. ایران -- روابط خارجی -- ایالات
 متحده -- اسناد و مدارک. ۵. ایران -- روابط خارجی -- انگلستان -- اسناد و مدارک.
 الف. عظیمی، فخرالدین، ۱۳۳۲ - . ب. سروری، مهین (رجانی)، ۱۳۱۴ - . ج. عنوان.

۹۵۵/۰۸۲۴۰۷۲

DSR ۱۵۱۵/۳ الف ۵

۸۲-۲۸۵۰۲

کتابخانه ملی ایران

انتشارات قلم

اسناد سخن می‌گویند (جلد اول)

پژوهش و برگردان: دکتر احمدعلی رجانی - مهین سروری (رجانی)

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۳

چاپ: پڑمان

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

بها دوره ۲ جلدی: ۱۸۵۰۰ تومان

ناشر: شرکت انتشارات قلم

تهران - تقاطع بهار و سمیه - ساختمان ایرج - طبقه همکف - شماره ۶

تلفن: ۸۳۱۲۸۹۳-۸۸۲۹۳۶۴

شابک جلد اول: ۹۶۴-۳۱۶-۱۳۱-۵ ISBN: 964-316-131-5

شابک دوره: ۹۶۴-۳۱۶-۱۳۲-۳ ISBN: 964-316-132-3

میدلتون در باره لزوم آماده بودن برای دست زدن به اقدام سریع جهت حل اختلاف نفت و تأمین درآمد برای دولت جدید موافقت داشت و اما با وجود این فکر می کرد که خطری در دادن کمک مالی از سوی ایالات متحده وجود داشت، زیرا این اقدام، دولت جدید را در معرض این اتهامات قرار می دهد که بازیچه و آلت قدرت های غربی است. ما باید سعی کنیم تا از این

اجتناب نمائیم. وی فکر می‌کرد که دولت جدید می‌توانست گام‌هایی برای بهبود موضع خویش بردارد. اگر این دولت بتواند اعتمادی در مردم ایجاد نماید، ممکن است بتواند برخی از سرمایه‌های آزاد و سرگردانی را که اکنون در تهران بسیار مشاهده می‌شود، جذب نماید. وی همچنین بنظر وی میزان پشتوانه پول کشور می‌توانست کاهش یابد. انجام این امر نیازمند تصویب مجلس است و ممکن بود تحصیل آن دشوار باشد. این کار بدون تردید با مخالفت مالکان اراضی و غیره روبرو می‌گردید. برآورد سفارت بریتانیا حاکی از آن بود که چنین اقدامی ممکن بود دارای اثرات تورمی (تقریباً در حدود ۲۰٪) باشد. هیچ یک از سفارت‌خانه‌های امریکا و انگلستان فکر نمی‌کردند که این اقدام منجر به پیدایش تورم لجام‌گسیخته شود. حتی اگر مجلس مخالف با کاهش میزان پشتوانه باشد همواره دولت می‌تواند این کار را از طریق صدور تصویب‌نامه انجام دهد و کارش را بگذراند. به علاوه این اقدام چنانچه با تضمین صندوق بین‌المللی پول نیز مورد تأیید قرار گیرد از نظر سیاسی نیز برای مجلس قابل قبول می‌باشد.

در پاسخ به پرسش نیتزه، راجر ماکینز خلاصه تصمیمات اخیر وزیران را این گونه بیان نمود:

۱. انگلیس مایل به دستیابی به راه‌حل بلندمدت در اختلاف نفت است.

۲. به نظر دولت بریتانیا چنین موافقتنامه‌ای باید در محدوده امکانات عملی و بر طبق شرایطی باشد که به موجب آن ایرانیان امتیازاتی بیش از آنچه که به کشورهای دیگر منطقه که امتیازات عمده در آنجا وجود دارد عاید می‌شود، نباید دریافت نمایند.

۳. سازمان مدیریت صنعت نفت طرف قرارداد با شرکت ملی نفت ایران است، باید دارای اختیارات کافی برای انجام فعالیتهای روزانه به منظور تأمین و ایجاد مدیریت کارآمد و باکفایت باشد. تشخیص داده شده بود که دولت ایران اگره دارد تا ترتیباتی را بپذیرد که آن دولت را در معرض اتهامات واگذار نمودن صنعت نفت ایران به شرکت خارجی دیگر قرار دهد.

به عقیده میدلتون عوامل روانی مساعدی در این وضعیت وجود دارد که به نفع پذیرش این ترتیب از سوی ایرانیان است. کارکنان کنونی شرکت ملی نفت ایران از تصور از دست دادن مشاغل خود وحشت دارند. بسیاری از آنان از ناتوانی خود در اداره صنعت نفت آگاهند و ترجیح می‌دهند تا یک سازمان جداگانه و مستقلی همه کارها را به عهده بگیرد.

نیتزه سؤال نمود که انگلیسی‌ها تشکیل یک سازمان مدیریت را چگونه پیش خود مجسم می‌کنند؟ راجر ماکینز گفت که وی متأسف است ولی به صراحت باید بگوید که وی در موضعی نیست که اینک بتواند وارد این مسئله شود. این موضوع نیازمند مطالعه و بررسی بسیار بیشتر و انجام گفت‌وگوهایی با شرکتهای نفتی بود. نیتزه سؤال نمود که آیا انگلیسی‌ها شرکت شل را در نظر داشتند؟ راجر جواب داد که آنها فعلاً هیچ گونه ملاحظات و پیش‌داوری در این زمینه

نداشتند.

به نظر میدلتون چنانچه یک تغییر ناگهانی در دولت ایران صورت می‌گرفت، ممکن می‌باشد که اساس فکر سازمان مدیریت را به دولت ایران ارائه نمود و تفصیل را بعداً توضیح داد. راجر ماکینز وارد گفت‌وگو شد و گفت که وی مطمئن نبود که دولت بریتانیا بخواهد این کار را پیش از آنکه فکر کافی در باره آن شده باشد، انجام دهد.

میدلتون گفت که وی فکر می‌کرد ارائه کلیات طرح برای حل بلندمدت مسئله نفت که مشتمل بر فکر ایجاد سازمان مدیریت باشد به دولت جدید در ایران برای آماده نمودن مسیر انجام مذاکرات تفضیلی کمک می‌نماید. راجر ماکینز به موضوع نظرات دولت امریکا در باره مسئله نوع سازمان مدیریت که ممکن است به کار گرفته شود، بازگشت.

نیتزه تکرار کرد که آنچه ما در نظر گرفته بودیم عبارت از یک مؤسسه مهندسی است. تفکر ما در باره این مسئله اصولاً به مناسبت مشاهده نشانه‌هایی از اکراه شرکتهای عمده امریکایی که مایل به شرکت مستقیم در این کار نبودند، ناشی گردیده بود. آنها همه اعلام نموده‌اند که با وجود این جملگی مایل به اعزام کارکنان خود هستند. وی فکر می‌کرد که مسائل بسیاری در انتخاب یک شرکت وجود داشت که بایستی مورد توجه قرار گیرد، بویژه موضوع درایت سیاسی آن شرکت حائز اهمیت است.

پی‌گیری و هدایت روابط خردمندانه آن سازمان با شرکت ملی نفت و دولت ایران مستلزم برخورداری از تدابیر و انعطافی است که بایستی در این عمل مورد استفاده قرار بگیرد.

راجر ماکینز گفت که مسئله پاداش یا کارمزدی که سازمان مدیریت دریافت می‌نماید نیز مسئله پردردسری است. نیتزه با آن موافقت داشت. چنانچه میزان آن کارمزد براساس درصد تعیین می‌گردید، به زودی می‌توانست به ارقام گزافی بالغ می‌شود. به نظر وی انتخاب یک مبلغ کارمزد ثابت احتمالاً ترجیح دارد. به نظر وی برخی از شرکتهای اعم از شرکتهای نفتی یا مهندسی که قراردادهایی با شرکتهای نفتی دارند احتمالاً مایل به انجام کار در قبال یک کارمزد معقولی با توجه به اهمیت فراوانی که به حل موضوع اختلاف نفت مربوط می‌شود، قائل هستند. راجر ماکینز موافق با این بود که یک کارمزد ثابت احتمالاً بهترین پایه است.

توضیح: در هنگام شام و گفت‌وگوی ضمن آن در منزل پالمر در تاریخ ۲۵ ژوئن میدلتون به نیتزه و پالمر به شکل محرمانه اظهار نمود که ایدن در ملاقات در روز ۲۴ ژوئن به اشتباه به شرکت نفت ایران و انگلیس به عنوان «تنها خریدار» نفت ایران اشاره نموده بود. براساس طرح بلندمدتی که از سوی کابینه بررسی گردیده بود این نظر اشتباه است.

پیشنهادهای انگلیس مبنی بر آن است که شرکت نفت ایران و انگلیس میان ۹۰ - ۸۵٪ بازده نفت را دریافت می‌نماید و دارای حق تقدم و اولویت اول در عدم قبول مانده ۱۵ - ۱۰٪ بازده

مجلس کردها آنقدر صبر بود که نسبت دولت بریتانیا در باره شرکت نفت ایران و انگلیس و دولت مصدق وارد طور و صورت و تقسیم‌ها شده بود.

مذاکره با
راجر ماکینز
در منزل پالمر
در ۲۵ ژوئن
در مورد
شرکت نفت ایران
و انگلیس

دکتر مصدق
اداره نفت ایران

می‌باشد که پس از آن دولت ایران در غیر این صورت آزاد می‌باشد که آن مقدار را مطابق میل خود به فروش رساند.

میدلتون نیز بر اهمیت تصمیم هیئت دولت بریتانیا در باره ترتیب قرارداد بلندمدت تأکید نمود و مطابق گفته وی این اهمیت از آن نظر بود که نخستین تصمیم دولت بریتانیا در مورد عدم وجود امکان بازگشت شرکت نفت ایران و انگلیس به شکل پیشین به ایران بود. به نظر میدلتون این یک گام بلندی به پیش بود و موجب بهبود چشم‌انداز دستیابی به یک راه‌حل محسوب گردید.

میدلتون همچنین اظهار کرد که انعقاد یک موافقتنامه جدید برای یک دوره پانزده ساله تقریباً نزدیک به آن چیزی است که مورد نظر آنهاست.

میدلتون گفت که گفت‌وگوها با ایران مستلزم برخورداری از مهارت فراوان در گفت و شنود است. به نظر وی از نظر تاکتیکی ممکن است خردمندانه باشد که بدو مبلغ عمده‌ای به عنوان غرامت مطالبه شود و سپس به عنوان بخشی از قرار و مدار نهایی از مطالبه آن صرف نظر شود. این امر به مذاکره‌کنندگان ایرانی احساس یک موفقیت آشکار می‌دهد و از آن آبرو و اعتباری برای خود کسب می‌کنند.

نیزه پرسید که آیا آنها شخص خاصی را که انجام اینگونه مذاکرات را به عهده بگیرد در نظر داشتند؟ وی بدو جواب منفی داد. به دنبال فکر بعدی اظهار کرد که آنها ممکن است از کینهن کورنوالیس استفاده نمایند.

۱. در تاریخ ۲۲ ژوئن آچسن وزیر امور خارجه به اروپا و برزیل مسافرت نمود و دعوت دانشگاه آکسفورد را برای دریافت یک درجه دانشگاهی افتخاری در آنجا پذیرفت و ضمناً از سوی رویتر شهردار برلین دعوت شد که سنگ اول بنای کتابخانه یادبود امریکا در برلین را بگذارد و از سوی فیگل صدراعظم اتریش نیز دعوت گردید که از شهر وین دیدن نماید. همین طور از طرف وزیر امور خارجه برزیل دعوت گردید که به برزیل برود. علاوه بر انجام وظایف اجتماعی، آچسن و گروه همراهان وی در نظر گرفتند که جلساتی در سطح بالا برای انجام مباحثات سیاسی با میزبانان مختلف در باره مسائل گوناگون تشکیل دهند. یکی از مهمترین مباحث مورد بررسی در لندن، مسئله ایران بود، سند شماره ۱۸۴ دیده شود.

۲. اشاره به جلسه مذاکرات وزیران است که قبلاً در روز ۲۴ ژوئن برگزار گردید و گزارش تفصیلی آن با علامت گزارش مذاکرات وزیران - شماره ۲ مشخص گردیده است، آیدن وزیر امور خارجه بریتانیا گزارش داد که دولت بریتانیا تصمیم گرفته بود در صورت تغییر دولت در ایران، به ایرانیان یک راه‌حل بلندمدت برای مسئله نفت براساس تأسیس یک سازمان مدیریت مرکب از چند شرکت نفتی طرف قرارداد با شرکت ملی نفت ایران با نام دیگری پیشنهاد کند که تنها خریدار نفت خام تولید شده در ایران باشد. انگلیسی‌ها همچنین امیدوار بودند که در سازمان مدیریت نمایندگانی داشته باشند ولی این حضور لزوماً نمی‌بایستی از طریق شرکت نفت ایران و انگلیس باشد ولی انگلیسی‌ها تأکید کردند آنها هنوز آماده نیستند که از حدود این

تاریخ کاغذ ۲۴
در عزل زود
مصدق
سند ۱۸۴

افروخت استراحت و تبادل نظر با مشاوران خود را پیدا نمود با مشارالیه به تفصیل در باره مشکلات گفت و گو می‌نمایند.

۵. علاء به من گفت که شاه هنوز عقیده داشت که زمان تغییر دولت فرا رسیده است ولی در باره موضوع جانشین با مشکل روبرو است. شاه نمی‌خواست که خصوصاً متهای سیاسی را با انتخاب یکی از داوطلبان گوناگون برانگیزد. وی ترجیح می‌دهد اعضای مجلس و سنا این مسئولیت را به عهده بگیرند. اینک به نظر رسید شاه عقیده دارد که بهر حال رقابت و مسابقه محدود به قوام، حکیمی و منصور شده است. شاه به سوی منصور گرایش داشت زیرا تصور می‌نمود که منصور برای جبهه ملی خوش‌آیندتر باشد، ولی با وجود این منصور در مجلس کنونی و سنا طرفداران خیلی کمی دارد. منصور به طور خصوصی اعلام داشته بود که وی در صورتی که قوام به نخست‌وزیری برسد ممکن است مایل به خدمت در دولت او باشد، ولی در دولت حکیمی خدمت نمی‌نماید. علاء اظهار کرد که در نظر وی کاندید بودن اللشیر صالح حداقل در حال حاضر منتفی است. امام جمعه (حسن امامی) به شاه اظهار نموده بود که به نظر او صالح فعلاً مطرح نیست، گرچه وی با بوشهری مخالفت نمی‌نماید، با این وصف امام جمعه اظهار داشته بود که وی حکیمی را ترجیح می‌داد.

کودکای اول
سند ۱۸۳
۴ تیر ۱۳۴۳

هندی در شهر ۱۸۴
تاریخ کاغذ
۵ تیر ۱۳۴۳
صالح علاء رفیق و
دربار صالح و رفیق
مشاوران
کاغذ ۱۸۴
بوشهری

۶. علاء به من اظهار نمود که صبح روز ۲۶ ژوئن کاشانی به دیدار وی آمده بود و پس از ابراز پشتیبانی کمرنگ و ملایمی از مصدق و پس از تظاهر به پشتیبانی از مصدق اشاره نموده بود به نظر وی بوشهری بهترین شخص برای جانشینی مصدق است. علاء گفت به نظر وی با وجود این بوشهری به میزان کافی از پشتیبانی رهبران سیاسی ایران برای موفقیت در سمت نخست‌وزیری برخوردار نبود. معهذا بوشهری ممکن است در میان وزیران کابینه بعدی منظور گردد. علاء افزود وی شخصاً فکر می‌کرد که حکیمی در مقایسه با قوام گزینه بهتری است گرچه به اندازه قوام قوی نیست. حکیمی منطقی‌تر و درستکارتر است ولی از دست زدن به اقدامات تند در صورت ضرورت نمی‌ترسد. به علاوه حکیمی مثل قوام در اطرافش مشاورانی که دارای شهرت سؤال‌برانگیز باشند به دور خود جمع نمی‌کند. علاء گفت فکر می‌کرد در دو یا سه روز آینده شاه گروهی از سناتورها و نمایندگان صاحب نفوذ را برای رایزنی پس از اینکه اول با تقی‌زاده و سپس با برخی از رهبران مجلس مثل امام جمعه تبادل نظر نمود، دعوت می‌نماید.

۷. گرچه حتی شاه ممکن است تشخیص بدهد که زمان دست زدن به عمل از سوی وی فرا رسیده است، ولی من هنوز تردید زیادی در شهامت و جسارت او برای دست زدن به یک اقدام واقعاً سازنده دارم. بتدریج که من بیشتر با او آشنا می‌شوم، بیش از پیش متقاعد می‌گردم که وی فاقد شجاعت و اراده قاطع می‌باشد. وی از نقاط ضعف خود آگاه است و

سند شماره ۱۸۴

پرونده های کنفرانس - بخش ۵۹ د ۹۵ - سی اف ۱۱۱

کودتای دولت
۶۲۸-۶۴۰

صورت جلسه چهارمین گفت و گوی وزیران امور خارجه
ایالات متحده - انگلستان در وزارت خارجه انگلیس، لندن
۱۲ تیر ۱۳۵۲

سری

۲۸ ژوئن ۱۹۵۲، ۱۲:۳۰ - ۱:۳۰ بعد از ظهر

ایالات متحده:	انگلستان:
آچسن وزیر امور خارجه	آقای ایدن
گیفورد سفیر امریکا در لندن	آقای سلوین لوید
جسوپ سفیر امریکا	آقای ویلیام استرانگ
آقای پرکینز	آقای پیرسون دیکسون
آقای نیتزه	آقای راجر ماکینز
خانم کیرک پاتریک	آقای اسکات
آقای باپل	آقای جیمز بوکر
آقای رینگ والت	آقای آلن
پالمر	

(بدواً مباحثه یک ناظر انگلیسی در شورای پاسفیک، و تأسیسات سازمان ملل متحد در ژاپن، روابط انگلستان و مصر، مسائل مربوط به تأسیس سازمان دفاعی خاورمیانه مطرح می گردد). درباره وضعیت ایران آچسن اظهار نمود شواهد کنونی دلالت بر آن دارد که در ماه اوت به احتمال بسیار زیاد مصدق استعفا خواهد داد، گرچه امروز صبح بر اساس تلگراف دریافت شده از سفیر، وی توضیح می دهد که مصدق هنوز مشغول انجام مانور برای باقی ماندن بر سر کار است^۱ با توجه به امکان تغییر دولت، با این وصف به نظر آقای آچسن رسید که در هر حال بهتر بود ایالات متحده و انگلستان افکار و نظرات خود را هر چه زودتر گردآوری و هم آهنگ نمایند تا آماده مواجهه با هر رویداد احتمالی باشند. به نظر وی مهمترین مسائلی که فرا روی ما قرار داشت عبارتند از:

- (۱) ماهیت و نحوه ترکیب سازمان مدیریت
- (۲) رابطه سازمان مدیریت با شرکت ملی نفت ایران
- (۳) مدت، مقادیر مختلف نفت و شرایط توافق

(۴) تأمین درآمد برای دولت ایران در طول مدت موقت پیش از سرگیری جریان نفت
جلسه من بعد (شماره ۱۸۴) تا زمانیکه خود یادداشت من از مصدق را خواهند گشت.

۵) آیا ما باید شاه را تشویق کنیم تا باور نماید که اگر وی دست به اقدام بزند، انگلستان واقعاً آماده اتخاذ تصمیم سریع می‌باشد.

راجر ماکینز موافقت نمود که نکات فوق از مهمترین مسائل مطرح شده در این موقعیت بودند. وی در باره اکثر این مسائل با نیتزه گفت‌وگو نموده و آنچه توانسته بود در باره نظرات کنونی انگلیس‌ها به وی توضیح داده بود.

..... به نظر ایدن کلیه اطلاعات ممکن در باره برنامه انگلیسی‌ها باید به امریکاییها داده شود

در مورد موضوع مالی شرکت نفت پول نقد در دسترس دارد، وی زمانی فکر کرده بود که برای شرکت منطقی به نظر می‌آید که برای کمک به بهبود مشکل مالی که دولت جدید ایران خود را با آن روبرو می‌یابد، به آن دولت وامی بدهد. طی اقامت اخیر میدلتون در لندن وی ابراز عقیده نموده بود که در هر صورت هیچ دولت جدیدی در ایران نمی‌تواند چنین قراری را بدون قبول خطر جدی سقوط بپذیرد. این موضوع وضعیت را دشوارتر ساخت.

راجر ماکینز گفت که از گفتگو با نیتزه اینگونه استنباط نمود که ایالات متحده سعی می‌نماید در موضعی قرار گیرد که آماده دادن وام برای کمک به دولت جدید ایران باشد. با وجود اینکه احتمالاً دولت بریتانیا هیچ کاری در زمینه دادن کمک مستقیم نمی‌توانست انجام دهد، ولی ممکن است راههای دیگری باشد که این دولت بتواند بدان وسیله کمک نماید، به ویژه با کاستن و سبک‌تر نمودن برخی از محدودیت‌ها و تضيیقات اقتصادی و مالی که بر ایران تحمیل نموده است.

ایدن از راجر پرسید آیا او فکر نمی‌کرد که شرکت نفت می‌توانست کمک مالی بدهد؟ راجر تردید داشت و اشاره نمود که صرف نظر از موضوع نیازهای مالی دولت ایران، خود صنعت نفت نیازمند مبالغ قابل ملاحظه‌ای پول می‌باشد تا بتواند مجدداً بر سر پای خود بایستد. آقای نیتزه تأکید نمود موضوع مهم آنست که ایالات متحده و انگلستان گرد هم آیند و مواضع خود را هم‌آهنگ نمایند. امریکا درک می‌نماید که انگلیسی‌ها نیاز دارند انعطاف تاکتیک‌های خود را حفظ کنند. همین‌طور مهم است که هیچ‌کنایه و اشاره‌ای در باره گفت‌وگوهای ما با یکدیگر، به آگاهی ایرانیان نرسد. با توجه به این نکات، با این وصف، به عقیده او ما نیازمند به داشتن تفاهم بهتری از آنچه هم‌اکنون میان ما وجود دارد در باره نظرات انگلیسی‌ها نسبت به «ماهیت‌ها» و «تاکتیک‌های» مربوط به توافق در باره نفت، می‌باشیم.

به نظر راجر ماکینز انگلیسی‌ها تاکنون ما را تا آنجا که توانسته‌اند در جریان تفکر خود نسبت به «محتوی و اساس» قرار داده‌اند. وی افزود که «تاکتیک‌ها» را نمی‌توان به طور دقیق تعیین و در باره آن تصمیم گرفت تا اینکه ویژگی‌های دولتی که لازم است با آن معامله شود، شناسایی گردد. ایدن عقیده داشت اهمیت دارد ایالات متحده کاملاً آگاه نگه داشته شود. گرچه داشتن توان

انجام مانور از نظر انگلیسی ها اهمیت اساسی دارد، ما می بایستی در باره سازش و توافق در مسئله نفت و مسائل مالی تماس نزدیکی با یکدیگر داشته باشیم. این موضوع بویژه با توجه به احتمال تغییری که ممکن است در ماه اوت صورت گیرد، اهمیت دارد. و پیشنهاد نمود گفت وگوهای بیشتری شبیه به آنچه در گذشته در جریان بوده است بایستی در واشنگتن برای حصول اطمینان از اینکه ایالات متحده در جریان روز نگه داشته شده است انجام گردد. آچسن با این ترتیب کار موافقت نمود.

پیش از آنکه موضوع ایران کنار گذارده شود، ایدن به موضوع تأمین درآمد برای دولت بازگشت. او گفت وزارت امور خارجه بریتانیا در موضوع دادن کمک مالی به ایران مستمراً با شرکت نفت ایران و انگلیس در تماس بود. وی مایل است که کمک به این ترتیب انجام گیرد، ولی میل داشت فکر کند که دولت جدید ایران احتمالاً آن را از شرکت نفت ایران و انگلیس نمی پذیرد. اما در باره مصدق، ایدن فکر می کرد که او احتمالاً با سربلندی و وقار به آسانی از سمت خویش بازنشسته نمی گردد.....

(از اینجا به بعد بخش مربوط به گفت وگو راجع به تری یست آغاز می گردد).

۱. ظاهراً آچسن وزیر خارجه به تلگراف شماره ۵۰۴۷ مورخ ۲۷ ژوئن در بالا اشاره نموده است.

سند شماره ۱۸۵

تلگراف ۷۸۸.۱۳/۷-۷۵۲

از سوی هندرسن سفیر در تهران به وزارت امور خارجه

۱۶ تیر ۳۱

بکلی سری، فوری

تهران، ۷ ژوئیه ۱۹۵۲، ۵ بعد از ظهر

۱. ۰۹۸. من گزارشهای متضادی در باره رویدادهای سیاسی دو روز گذشته دریافت کرده و فشرده داستانهای مختلفی را که به آگاهی من رسیده برای اینکه وزارتخانه بتواند بهتر محیط کنونی اینجا را درک نماید گزارش می کنم:

۲. امروز صبح علاء مطالب زیرین را به من گفت:

الف) بعد از ظهر پنجم ژوئیه مصدق شخصاً از شاه دیدار نمود تا استعفانامه دولت خود را تسلیم نماید. گفت وگو در حدود چهار ساعت طول کشید. مصدق رویه دوستانه و توأم با خود مزاح داشت و از شاه به خاطر پشتیبانی صادقانه ای که از وی نموده بود شفاهاً تشکر کرد و تأکید ورزید که شاه سهم مهمی در تاریخ به خاطر پیشرفتی که نصیب دولت

۱۲۱۱ به نیت این یکبار در تاریخ ۱۸۵ (سند شماره ۱۸۵) به ریاست شاه صادر

کتابی بنام استیسیان را به وزیر امور خارجه دولت بابت هدیه صلح را در جبهه بیند و بعد اقدام نماید

حاشیه کوردهای اول

۶۳۰ - ۶۳۰

بارتیک کوردهای اول
خود را در ۱۲ (۱۹۵۲)
در روز ۱۲ (۱۹۵۲)
کودک را به علی محمد
شروع می کند و ادامه آن
نمده های ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱،

وی شده است دارا می باشد و اظهار امیدواری نمود که شاه در آینده نیز به مساعی خود مثل یک پادشاه میهن دوست ادامه می دهد. هنگامی که شاه از مصدق سؤال نمود که به مجلسین چه باید اظهار نماید، مصدق پیشنهاد کرد که شاه به مجلس بگوید خود مجلس می بایستی سمت و سوی حرکت کشور را در آینده برگزیند. مصدق اظهار نمود که سنا به حساب نمی آید. هنگامی که شاه از این بیان اظهار شگفتی نمود و به مواد مربوطه در قانون اساسی اشاره کرد، مصدق پاسخ داد «البته نظر شما صحیح است، تصور می کنم که من توجه کافی به اهمیت سنا ننموده بودم».

ب) اوائل صبح روز ششم ژوئیه شاه سه تن از مشاوران مورد اطمینان خود: علاء وزیر دربار، یزدان پناه وزیر جنگ و سناتور دشتی سفیر پیشین در مصر، یکی از سناتورهای انتصابی و دوست دیرین خود را احضار نمود. شاه به آنان اطلاع داد که وی متعاقباً «هیأت‌های رئیسه» مجلسین را می پذیرد (هر هیئت رئیسه متشکل از مسئولان این دو مجلس است) تا از آنها کمک بخواهد و روشن شود تمایل مجلسین نسبت به استعفای مصدق یا برگزیدن جانشین احتمالی وی چیست؟ شاه گفت که وی خواستار نظرات کاملاً صریح و صادقانه می باشد. هر سه تن مؤکداً به شاه رهنمود دادند که وضعیت مالی کشور خطرناک و بحرانی است و تا هنگامی که مصدق نخست وزیر باشد، هیچ راه گشایشی به نظر نمی رسد و بنابراین شاه هنگام گفت و گو با هر دو هیئت رئیسه بایستی برای آنان روشن سازد که به نظر وی به مصلحت کشور نمی باشد که مصدق مجدداً به این سمت منصوب شود. شاه پرسیده بود که آیا به نظر این سه مشاور مصدق در مجلس یا سنا اکثریت داشت. آنها در پاسخ گفتند که اطمینان دارند که وی در هیچ یک از دو مجلس نمی تواند اکثریت آراء را به دست آورد.

شاه نسبت به درستی اظهار نظر آنان تا اندازه ای ابراز تردید نمود و اظهار کرد به نظر وی مصدق هنوز از همدلی و حمایت فراوانی در میان مردم ایران برخوردار است. در تظاهرات آبادان و هزاران تلگراف و نامه ای که از نهادهای مختلف در سراسر کشور رسیده بود همگی درخواست تجدید انتصاب مصدق را نموده اند، ناآرامی و آشوب در بازار تهران، و نقاط دیگر موجب شده که وی باور نماید مصدق آنطور که دشمنان سیاسی وی اصرار می ورزند از نظر سیاسی بدان شکل از میان نرفته است وی نمی دانست چند تن از نمایندگان مجلس درخواست نامه ای امضاء کرده و از انتصاب مجدد مصدق پشتیبانی نموده اند ولی فکر می کرد احتمالاً درخواست کنندگان تقریباً اکثریت داشته اند. اگر وی بیاناتی ایراد نماید و تمایل خود را به عدم انتصاب مجدد مصدق ابراز کند. ممکن بود موجب برانگیختن احساسات مردم و کشور علیه خود وی گشته و حتی امکان داشت اکثریت مجلس را نیز بر علیه خود

اینجا
در ادامه
مصدق رئیس مجلس
است
از این جهت
مصدق را
از این جهت
مصدق را

برانگیزد. بنابراین وی فکر می‌کرد که بایستی در گفت‌وگوهایش با هیئتهای رئیسه مجلسین محتاط باشد و احتمالاً باید خود را محدود به اشاره به این نکته که کشور از لحاظ مالی در وضعیت وخیمی قرار گرفته و موقع دست زدن به تدابیر و اقدامات سازنده فرا رسیده است، بنماید. ظاهراً شاه تحت تأثیر نفوذ منصور یکی از داوطلب‌های «میانه‌رو» نخست‌وزیری قرار گرفته، که اظهار عقیده می‌نموده است که دولت جدید بایستی این موضع را اتخاذ کند که مصدق خدمات بسیاری برای ایران انجام داده است، و این دولت نمی‌بایستی به هیچ کاری دست بزند که پیشرفتهای مصدق را خنثی نماید بلکه براساس شالوده‌هایی که مصدق پایه‌گذاری نموده، بایستی سیاست‌های سازنده او را پی‌گیری نماید.

پ) شاه سناتور دشتی را مرخص نمود و از علاء و یزدان‌پناه خواست در هنگامی که با هیئت‌های مشترک مجلسین گفت‌وگو می‌کرد، نزد وی بمانند. شاه به آهستگی صحبت نمود و کلمات را با دقت و احتیاط فراوان انتخاب می‌کرد. وی در صحبت خود همان طور که گفته بود در باره موفقیت‌های به دست آمده دولت فعلی سخن گفت ولی سپس مطالب وی صورتی مشخص‌تر از آنچه که انتظار می‌رفت به خود گرفت و اظهار داشت ملی شدن نفت به مصلحت و منفعت ایران بوده و گام‌های سازنده‌ای که برای بهبود وضع اقتصادی کشور براساس ملی شدن باید برداشته شود، بر همین ملی شدن مبتنی است. سپس شاه با ادامه صحبت خود به وضع اسفبار مالی کشور اشاره و تأکید نمود هر دولتی که بر سر کار بیاید می‌بایستی بکوشد با تحصیل درآمدهایی از منبع نفت ایران سطح زندگانی مردم را بالا ببرد و عدالت اجتماعی را گسترش دهد. شاه پیشنهاد نمود که سنا و مجلس همکاری نزدیک داشته باشند و در توصیه‌هایی که به وی می‌نمایند نباید اختلافاتی وجود داشته باشد. وی خاطر نشان نمود چنانچه میان توصیه‌های مجلسین اختلافاتی باشد او در موقعیت ناهنجار و دشواری قرار می‌گیرد. بنابراین هر دو مجلس می‌بایستی توجه دقیقی به این مشکل مهم مبذول داشته و قبل از اتخاذ تصمیم در باره توصیه‌های خود با یکدیگر مشاوره نمایند. دو هیئت رئیسه همان موقعی که در کاخ بودند تصمیم گرفتند که صبح روز هفتم ژوئیه، پس از گفت‌وگوهای غیررسمی با اعضای مجلس خود جلسه مشترکی با یکدیگر به منظور تنظیم و تهیه توصیه‌های مشترک تشکیل دهند.

ت) هیچ یک از افراد حاضر و از جمله شاه تصور نمی‌کردند که مجلس زودتر از سنا می‌جنبد و دست به اقدام می‌زند. بنابراین شاه هنگامی که در اواخر وقت بعد از ظهر شنبه مجلس در یک جلسه محرمانه بدون مشاوره قبلی با سنا با اکثریت ۵۲ رأی از مجموع ۶۵ رأی

علاء پرسید آیا به عقیده من انگلیسی ها مایل هستند مجدداً با مصدق مذاکره نمایند؟ من پاسخ دادم که نمی توانم از سوی انگلیسی ها سخن بگویم، اما به نظر من انگلیسی ها مایل به انجام گفت و گو هستند، منوط به آنکه مصدق روشن نماید که موضع خود را در باره شرایط احتمالی سازش تغییر داده است. من مطمئن بودم انگلیسی ها با مصدق مذاکره نخواهند نمود مگر اینکه دلیلی داشته باشند که نگرش های پیشین او تغییر نموده بود. علاء گفت حال که مصدق پیروزی سیاسی را به دست آورده، او تلاش می نماید تا مصدق را متقاعد سازد تا در مورد مسئله نفت منطقی تر عمل نماید. من پاسخ دادم متأسفم از اینکه هیچ اندازه ای از گفت و گو و ترغیب کار ساز نمی باشد. به نظر من تصورات مصدق در مورد توافق و سازش برای همیشه استوار و غیر قابل تغییر بود.

[illegible]

عقیده ندارد که توصیه‌ای در مورد تجدید انتصاب مصدق تا هنگامی که اطلاعات بیشتری را در باره برنامه وی کسب کند، به عمل نیاورد. در بازگشت به سفارت آگاه شدم که بخش سیاسی ما نیز اطلاعات مشابهی در باره تصمیم موقت سنا به دست آورده است.

۷. ما میل داریم باور نماییم که به اندازه کافی احساسات مخالف در سنا علیه مصدق وجود دارد که به آن جرئت دهد تا امروز به نفع وی رأی ندهد. لکن سنا به اندازه‌ای کافی جسارت ندارد تا علیه مصدق، علیرغم تمایل شاه دائر بر اینکه مجلس سنا نیز از رویه مجلس شورای ملی پیروی نماید، ابراز تمایل ننموده و ایستادگی نماید. بنابراین سنا از خط مشی معمول مصلحت‌جویی ایرانیها با استفاده از روش دفع‌الوقت و مسامحه پیروی نمود و با اقدام توأم با دودلی برای خود فرصت زمانی فراهم نمود.

۸. گرچه دشوار است که از وضعیت به هم ریخته و آشفته کنونی نتیجه‌گیریهای نمود، ما با اکره به این نتیجه می‌رسیم که شاه نگرش‌های گوناگونی در هنگام گفت‌وگو با افراد مختلف اتخاذ می‌نماید. با اینکه از مصدق راضی نمی‌باشد اما به قوام هم سوءظن دارد تا آنجایی که ترجیح می‌دهد مصدق بر سر کار بماند تا اینکه قوام نخست‌وزیر شود. علاوه بر آن وی به اندازه کافی دارای شجاعت اخلاقی نیست که صادقانه اظهار کند با قوام مخالف است من تا اندازه‌ای نمی‌توانم بفهمم چگونه پس از آن همه توضیحات من به شاه، او هنوز می‌تواند به طور خصوصی و با کنایه اظهار کند که امریکایی‌ها (و حالا حتی انگلیسی‌ها نیز) به طور محرمانه و در پشت پرده ممکن است از مصدق حمایت و پشتیبانی نمایند بدون تردید یک دلیل آن عدم توانایی میدلتون و من در دادن اطمینان‌های قطعی بوده است که هر یک از دولتهای مربوطه ما مایلند چه کمکهایی به دولت جانشین مصدق برای نجات از بحران مالی که به گردن آن دولت می‌افتد، انجام دهند و چه اقدامی و یا چگونه حل مشکل نفت را تسهیل نمایند. همچنین این امکان نیز وجود دارد که شاه می‌کوشد که گناه بخشی از بی‌تحرکی خود را بر دوش انگلیسی‌ها و امریکایی‌ها بگذارد.^۲

۹. ما از منابع مختلف شنیدیم که درجه خشم ملکه مادر از پسرش به خاطر «ضعف او» به حد اشباع رسیده و والا حضرت اشرف نیز که دیروز به تهران بازگشت از آنچه واقع شده است آنقدر خشمگین گردیده که دستخوش یک «سکته قلبی» شده است.

هندرسن

۱. در سه بخش مخابره شد و رونوشت آن نیز به سفارت امریکا در لندن فرستاده شد.

۲. هندرسن سفیر امریکا در هشتم ژوئیه گزارش داد که شاه روز قبل تصمیم گرفته مصدق را بدون معطل شدن برای اطلاع از رأی تمایل سنا مجدداً به نخست‌وزیری منصوب نماید. بدین مناسبت مصدق را احضار و به وی اطلاع داد که اقدام لازم را جهت تجدید انتصاب وی به سمت نخست‌وزیری آغاز می‌نماید. (تلگراف ۷۸۵۲/۷۸۸.۱۳/۱۰۸).